

Scenariusz ćwiczenia 3: Mapa słuchowa

Charakter scenariusza i jego miejsce w pakiecie:

Scenariusz „Mapa słuchowa” koncentruje się na relacji pomiędzy ruchem, przestrzenią i dźwiękiem, traktując słuchanie jako proces rozciągnięty w czasie i osadzony w konkretnym układzie miejsc. W odróżnieniu od notatki obserwacyjnej oraz notatki intymnej, które skupiały się na pojedynczej sytuacji lub doświadczeniu, mapa słuchowa porządkuje dźwięk jako sekwencję zdarzeń rozgrywających się w trakcie przemieszczania się lub zmiany perspektywy.

Praca opiera się na założeniu, że przestrzeń posiada własną strukturę akustyczną, która ujawnia się stopniowo wraz z ruchem ciała. Dźwięki pojawiają się, zanikają, nakładają się na siebie i zmieniają swoje znaczenie w zależności od dystansu, kierunku oraz czasu przebywania w danym miejscu. Mapa słuchowa umożliwia uchwycenie tych relacji poprzez połączenie rejestracji dźwięku z zapisem punktów odsłuchowych, tras oraz momentów przejścia.

Scenariusz ten szczególnie dobrze sprawdza się w pracy edukacyjnej związanej z przestrzenią publiczną, architekturą, krajobrazem miejskim lub naturalnym. Może być realizowany zarówno indywidualnie, jak i w grupach, a jego struktura sprzyja późniejszej pracy porównawczej.

Cele scenariusza:

- rozwijanie świadomości przestrzennej w odbiorze dźwięku
- ćwiczenie słuchania w ruchu i w zmieniających się warunkach
- wprowadzenie do pracy z sekwencją i strukturą czasową nagrań
- budowanie umiejętności łączenia dźwięku z zapisem sytuacji
- przygotowanie do pracy montażowej opartej na porządku przestrzennym

Kontekst teoretyczny (dla prowadzących):

Mapa słuchowa nawiązuje do praktyk kartograficznych, spacerów dźwiękowych oraz badań nad pejzażem akustycznym. W edukacji kulturowej stanowi narzędzie pozwalające na analizę relacji pomiędzy środowiskiem a doświadczeniem jednostki. Dźwięk funkcjonuje tu jako wskaźnik zmiany: informuje o granicach przestrzeni, o intensywności użytkowania miejsc oraz o rytmach codziennych aktywności. W kontekście pedagogicznym praca z mapą słuchową sprzyja rozwijaniu myślenia sekwencyjnego oraz zdolności obserwacji procesów rozciągniętych w czasie. Rejestracja wielu punktów odsłuchowych umożliwia porównywanie fragmentów przestrzeni oraz refleksję nad tym, w jaki sposób ruch wpływa na percepcję.

Uczestnicy i warunki realizacji:

Scenariusz przeznaczony jest do pracy z młodzieżą i dorosłymi. Może być realizowany w grupach 5–15 osób lub indywidualnie. Wymaga dostępu do przestrzeni, w której możliwe jest swobodne przemieszczanie się.

Czas trwania:

- wariant podstawowy: 90 minut
- wariant rozszerzony: 150–180 minut (z odsłuchem i analizą)

Materiały i środki:

- telefon komórkowy lub rejestrator dźwięku
- słuchawki
- kartka lub notes
- długopis, ołówek
- opcjonalnie: prosta mapa terenu lub szkic przestrzeni

Instrukcja działań:

Etap 1. Wprowadzenie do słuchania przestrzennego

Prowadzący wprowadza pojęcie punktu odsłuchowego oraz omawia różnice pomiędzy słuchaniem statycznym a słuchaniem w ruchu. Uczestnicy proszeni są o przypomnienie sytuacji, w których zmiana miejsca wpływała na odbiór dźwięku.

Etap 2. Wybór trasy lub obszaru

Każdy uczestnik lub grupa wybiera krótki odcinek przestrzeni: trasę przejścia, fragment parku, ulicę, korytarz budynku lub ciąg pomieszczeń. Trasa powinna umożliwiać wyznaczenie kilku wyraźnych punktów zatrzymania.

Etap 3. Rozpoznanie punktów odsłuchowych

Uczestnicy przechodzą trasę bez nagrywania, zatrzymując się w wybranych miejscach. W każdym punkcie poświęcają chwilę na uważne słuchanie oraz zapis krótkich obserwacji dotyczących charakteru dźwięków, ich intensywności oraz relacji z otoczeniem.

Etap 4. Rejestracja dźwięków

Następuje druga przejście trasy, podczas którego uczestnicy wykonują krótkie nagrania w każdym punkcie odsłuchowym. Każde nagranie trwa od 20 do 40 sekund i rejestrowane jest z podobnej perspektywy, co sprzyja późniejszemu porównaniu.

Etap 5. Zapis mapy słuchowej

Po zakończeniu rejestracji uczestnicy tworzą mapę słuchową w formie szkicu, diagramu lub listy punktów. Mapa może zawierać kolejność punktów, orientacyjny czas przejścia oraz krótkie opisy brzmień.

Etap 6. Odsłuch sekwencyjny

Nagrania odsłuchiwane są w kolejności odpowiadającej trasie. Prowadzący zachęca do zwrócenia uwagi na zmiany dynamiki, rytmu oraz na momenty przejścia pomiędzy punktami.

Etap 7. Rozmowa i analiza

Rozmowa dotyczy relacji pomiędzy ruchem a odbiorem dźwięku, a także różnic pomiędzy mapami wykonanymi przez poszczególnych uczestników. Analizowane są podobieństwa oraz rozbieżności w wyborze punktów odsłuchowych.

Rezultat pracy:

Rezultatem ćwiczenia są mapy słuchowe oraz zestawy nagrań tworzące sekwencję przestrzenną. Materiały te mogą być dalej wykorzystywane w pracy montażowej, edukacyjnej lub jako punkt wyjścia do rozmów o funkcjonowaniu przestrzeni.

Uwagi dla prowadzących:

- warto zachęcać do prostych, czytelnych zapisów mapy
- liczba punktów odsłuchowych powinna być ograniczona
- istotna pozostaje spójność perspektywy rejestracji
- rozmowa po odsłuchu sprzyja porządkowaniu doświadczeń

Scenariusz „Mapa słuchowa” rozwija umiejętność myślenia o dźwięku jako elemencie struktury przestrzennej i czasowej. Stanowi ważny etap przejścia od pojedynczych notatek do bardziej złożonych form pracy z materiałem akustycznym.